

Warszawa 12.09.2009r

Recenzja rozprawy doktorskiej pt. „Biosynteza izoenzymów transferazy asparaginianowej u pszenicy zwyczajnej *Triticum aestivum* L” wykonanej przez mgr Marcina Maciąga pod kierunkiem dr hab. prof. SGGW Andrzeja Paszkowskiego.

1. Uwagi ogólne

Przemiany azotowe zwane także gospodarką azotem są jedną z kluczowych cech organizmów żywych mającą także znaczące implikacje praktyczne. Z kolei indywidualna charakterystyka tych przemian u poszczególnych gatunków jest zależna od zapisu w informacji genetycznej o składnikach uczestniczących w przemianach azotowych. Jednym z takich składników białkowych jest enzym o nazwie transferaza asparaginianowa (AAT), który katalizuje odwracalną reakcję przeniesienia grupy aminowej z L-asparaginianu na 2-oxoglutaran. Tenże enzym i kodujące go sekwencje DNA u pszenicy są przedmiotem badań przeprowadzonych w ramach rozprawy mgr Marcina Maciąga.

Autor postawił sobie za cel, że określi liczbę wszystkich genów kodujących transeferazę asparaginianową u pszenicy zwyczajnej oraz określi ich sekwencje na poziomie cDNA, a także ustali ekspresję na poziomie mRNA i scharakteryzuje właściwości biochemiczne poszczególnych izoenzymów. Problematyka powyższa jest bardzo aktualna w sferze poznawczej i wpisuje się w priorytety Krajowego Programu Badań Naukowych i Prac Rozwojowych. Z tych powodów temat pracy należy uznać za jak najbardziej uzasadniony.

2. Dane formalne o rozprawie

Rozprawa liczy 78 stron ponumerowanych, a jej treść została podzielona na 8 rozdziałów. Układ pracy jest typowy dla prac eksperymentalnych z tego zakresu. W treść jest wkomponowanych 26 rysunków (składają się na to fotografie żeli, schematy i porównania sekwencji DNA i aminokwasów) oraz 4 tabele. W rozprawie są 2 rysunki o numerze 25 (strona 56 i 60), ale odmiennej zawartości, a strona 44 została błędnie zamieszczona po stronie 39. Literatura zawiera 72 pozycje.

3. Ocena rozprawy

Pszenica zwyczajna jest gatunkiem alloheksaploidalnym, co skutkuje między innymi złożonością genetyczną, dużym genomem i efektami związanymi ze stanem zwanym homeologicznym. Rodzi to spore utrudnienia w badaniach molekularnych nad genomem pszenicy, ale jednocześnie umożliwiło stworzenie (jak w żadnym innym gatunku) zestawów linii aneuploidalnych pozbawionych pojedynczych chromosomów lub ich fragmentów i otworzyło możliwości dość precyzyjnych badań nad lokalizacją i efektami działania poszczególnych chromosomów i genów. Mgr Maciąga doskonale wykorzystał ten fakt do odpowiedzi na jedno z podstawowych pytań jakie zawarł w celu rozprawy. Doświadczenia prowadzone w ramach eksperymentalnej części rozprawy są bardzo dobrze przemyślane i zaplanowane stosownie do aktualnego stanu wiedzy. Materiał biologiczny dobrano w taki sposób, aby możliwa była weryfikacja różnych hipotez dotyczących lokalizacji genów aminotransferazy asparaginianowej. Z kolei o wyborze metod molekularno-biologicznych i biochemicznych decydowała ich przydatność do identyfikacji genomowej oraz zbadanie ekspresji i właściwości biochemicznych poszczególnych izoenzymów. Uwzględniono także stan własnego warsztatu badawczego i możliwości kooperacji. Chciałbym podkreślić, że realizacja części eksperymentalnej wymagała od Autora (poza opanowaniem warsztatu molekularno-biochemicznego) biegłości w korzystaniu z różnorodnych baz danych i znajomości elementów programowania molekularnego. Dobrą wizytówką dla tych umiejętności jest takie zaprogramowanie starterów dla sekwencji kodujących w reakcji PCR, że możliwe było uzyskanie produktu odpowiadającego jednemu egzonowi.

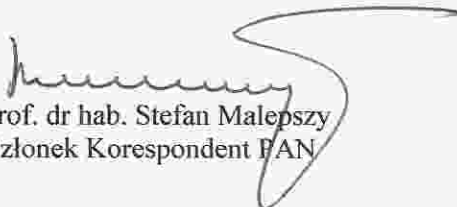
Rozprawa jest napisana zwięźle i przystępnie, a wyniki są zinterpretowane poprawnie z zachowaniem należytej ostrożności. Literatura jest dobrana trafnie, z zachowaniem umiaru co do ilości pozycji. W kilku kwestiach Autor uzyskał dane weryfikujące dotychczasowe poglądy. Na przykład co do lokalizacji chromosomowej genów kodujących AAT doszedł do konkluzji wyjaśniających niezgodności panujące w literaturze. I tak w odniesieniu do genów chloroplastowej AAT potwierdził pogląd o ich lokalizacji w krótkim a nie długim ramieniu chromosomu szóstego, a w przypadku genów mitochondrialnej AAT wyraził nową sugestię o występowaniu nie jednej, lecz dwóch rodzajów podjednostek i podważył pogląd o lokalizacji odpowiadających im genów na krótkim ramieniu chromosomu szóstego. Z kolei w odniesieniu do ekspresji genów Autor doszedł do wniosku o różnicy w poziomie ekspresji genów podjednostki α cytoplazmatycznej AAT znajdujących się w genomie A w stosunku do genów znajdujących się w genomach B i C oraz wskazał na bezpośrednią korelację ilości mRNA ze zmianami w ilości syntetyzowanego enzymu. W stosunku do właściwości biochemicznych Autor wyznaczył także, po raz pierwszy u pszenicy, parametr kinetyczny cząsteczki zwany liczbą obrotów dla alloenzymów chloroplastowych i cytoplazmatycznych i wykazał, że dla tych pierwszych wielkości te są zbliżone do dotychczas opisanych, natomiast dla alloenzymów cytoplazmatycznych znacznie odbiegają od danych literaturowych.

W dyskusji dokonano także porównań niektórych charakterystyk uzyskanych przez Autora dla pszenicy z pokrewnymi gatunkami zbożowymi, co dostarcza ciekawych danych porównawczych i wzbogaca rozprawę. Zestawienia te wykonano dla takich kluczowych danych jak: sekwencje aminokwasowe rejonów cząsteczki związanych z centrum aktywnym alloenzymów aminotransferazy asparaginianowej, właściwości kinetyczne izoenzymów frakcji chloroplastowej i cytoplazmatycznej aminotransferazy asparaginianowej oraz porównanie lokalizacji chromosomalnych genów kodujących wszystkie 3 typy transferazy asparaginianowej - cytoplazmatyczną chloroplastową i mitochondrialną u pszenicy uzyskanych przez różnych autorów różnymi metodami.

Nie mam zasadniczych uwag do rozprawy, a te które wyrażam mają charakter wyłącznie porządkujący i formalny. Są one następujące : 1. Używanie jednej formy liczebnika w przypadkach gdy należy użyć imiesłowu np. trzech (na przykład w streszczeniu uczyniono to sześciokrotnie), 2. Występuje niezgodność w liczbie roślin analizowanych pomiędzy polską i angielską wersją streszczenia (odpowiednio 4 i 5), 3. Wnioski lepiej nazwać podsumowaniem, ponieważ są utrzymane w formie opisowo - konkluzyjnej, a nie wyłącznie konkluzyjnej, 4. Skrót słowa „współpracownicy” powinien kończyć się na literze przed samogłoską (najczęściej kończy się go po pierwszym „p” lub „r”.

4. Konkluzja

Rozprawa mgr Marcina Maciąga wpisuje się w zakres aktualnej problematyki dotyczącej określenia miejsc genów kodujących 3 typy transferazy asparaginianowej w genomach pszenicy oraz niektórych szczegółów związanych z ekspresją tych genów. Uzyskane dane w niektórych przypadkach weryfikują a w innych pogłębiają naszą wiedzę o działaniu tych genów lub dostarczają informacji nowych o właściwościach biochemicznych tego enzymu. Autor rozprawy pokazał, że umie postawić aktualny problem badawczy, zaplanować sposób jego wykonania stosownie do możliwości metodycznych, pomyślnie ów program zrealizować oraz poprawnie zinterpretować wyniki. W ten sposób dowiódł, że jest dobrze przygotowany do samodzielnego prowadzenia badań naukowych. Warto podkreślić, że część wyników opublikowano w czasopiśmie o międzynarodowym zasięgu z listy filadelfijskiej, co jest dowodem dbałości o szybkie przekazywanie wyników do społeczności naukowej. Z tych powodów uważam, że rozprawa spełnia wymogi stawiane pracom na stopień doktora nauk rolniczych i stawiam wniosek o dopuszczenie Autora rozprawy do dalszych etapów postępowania.

Prof. dr hab. Stefan Malepszy
Członek Korespondent PAN